

אות קהיו

עצמו, עוד לפני שמישהו הספיק לבטא את הדברים בפומבי, אבל התרגשות זו, הטובה, האמיתית, הגואלת — מה היו תוצאותיה? מה עשינו כדי שתהיינה לה תוצאות? לא הכרחנו את הממשלה לתקן את הנבלה ולהביא את סובלן חזרה לארץ, כמיצת הצדק האלמנטרי, כשעוד היתה אפשרות לכך. (משמץ: אמרנו "פויה!" לשודר, אבל לא הכרחנו את השודר להתויר את הגזילה לקורבנו האומלל, השותת־דם!) לא הכרחנו את שותפי הקואליציה, מוכרי הדת והסוציאליזם, לצאת מן הממשלה שביצעה את התועבה, בשמם ובעזרתם. לא הטלנו חרם על חברת אל על, הקאפו המעופף של פרשת־הבליעל, שרצה להשלים את המלאכה הבזויה גם אחרי שסובלן כבר שכב פצוע בבית־החולים הלונדוני.

לא אמרנו לאיש מכל המערובים — האחראים והקלגסים, הסוכנים והמחפשים — ארור אתה! לא יכירך מקומך בחברה הגונה!

★ ★ ★

א. אנחנו התרגשנו, ואמרנו לעצמנו — ראו, כמה טובים אנחנו! כמה יפה אנחנו מתרגשים! איזה מצפון נאה, נקי, מצוחצח יש לנו!

וכל אותה שעה גסם האיש בלונדון, התפתל בכאביו.

כל אותה שעה ישבה ליד מיטתו האשה שהיתה לאלמנה.

האם זכאי מישהו מאתנו לרחוץ את ידיו בקערה, כמו אותו נציב רומאי בירושלים, ולומר: "ראו, ידי לא שפכו את הדם הזה!"

האם זכאי מישהו מאתנו לקום ולהכריז: "לא אני חרוצח!"

ממשלה השופכת דם — כל אורחיה שפכו את הדם.

ראש־ממשלה כי רצח — כל בוחריו רוצחים. אינך יכול להתפטר מן האחריות למעשה ממשלתך — לא בדיקטטורה, לא בדמוקרטיה, אף לא בדיקטטורה המעמידה פני דמוקרטיה.

אפילו רוצח אדם להתפטר — אין התפטרותו מתקבלת. ועצם הרצון להתפטר — הריהו פשע גדול יותר מכל פשעי הממשלה המביאים לרצון כזה.

אין פטור מן האחריות למעשי הממשלה הפועלת בשמך — והדרך היחידה לשנות את המצב היא לשנות את הממשלה.

"קול דמי אחיך זועקים אלי מן האדמה." קין לא יכול היה לפטור עצמו ממעשיו. לשחא שאל: "השומר אחי אנוכי?"

ואם קין האחד נאלץ לשאת על מיצחו את האות — לא ישוחרר מכך גם קין הקולקטיבי.

★ ★ ★

א. מה לעשות? האם להטיח את ראשנו בכותל, כפי שעשה סובלן? האם לחתוך את ורידינו, כפי שעשה הוא?

לא.

אלא להסיק את המסקנות.

לדאוג כי שמו של סובלן לא יישכח — כסמל התועבה שנעשתה, כאנדרה לכל מי שירצה לעשות מעשה־נבלה כמו זה בעתיד.

כיצד?

יש לכך דרכים רבות. אך דומני כי הדרך ההולמת ביותר, המתאימה ביותר, היא זאת:

להביא את גופתו של רוברט סובלן לישראל, למען ייקבר כאן.

נקרא לאלמנתו רבת־הסבלות, זו היחידה הרשאית לקבוע, לפי חוקי המדינות, מה ייעשה בגופתו של האיש:

בואי עמו ארצה.

האיש שלא מצא את מנוחתו כאן כל עוד חי — ימצא נא את מנוח־תו כאן עתה, במותו.

תיהפך־נא להחיותו לאקט ציבורי גדול, להפגנת המונים אדירה, לבקשת מחילה וכפרה של האומה העברית כולה.

נקים לו מצבה שתזכיר פרשה עגומה זו, את כשלוננו — ואת החל־תתנו שכשלון זה לא יחזור שנית.

★ ★ ★

אם יאמר אותו זקן, כפי שאמר במיקרה חשוב אחר: "לא הקמנו המדינה למען יהודים מתים! הקמנו המדינה למען היהודים החיים!" — שאל נשאל אותו:

האומנם?

יהודים חיים?

אילו יהודים חיים?

מה קרה לנו? איזה מין בני־אדם אנחנו? איזה מין ציבור? איזה מין אומה? אדם מת — כי אנחנו דתפנו אותו אל המחת. כי אנחנו הפכנו את חייו לבלתי־אפשריים. כי אנחנו — באמצעות הממשלה הפועלת בשמנו — לא הותרנו לו אלא את המחת, כמוצא אחרון של כבוד, של מתאה, של גאווה אנושית.

ממשלתנו גירשה את האיש שבא למקש אצלנו מוקלט. ממשלתנו מסרה אותו לידי התליון. ממשלתנו פעלה, עד הרגע האחרון, בכלבי צייד חרוץ ומאומן־היטב, משרת נאמן של האיש על הסוס, כצייד הבינלאומי הגדול אחרי יצור חולה, חסרי־ישע.

את כל זאת אנחנו יודעים, ובכל זאת —

בכל זאת לא יצאנו לרחוב בהפגנה המונית ספונטאנית, סוערת וזועמת, בהיודע לנו על מותו. לא שפכנו את זעמנו על הממשלה שציוותה על הגירוש, על הקלגסים שביצעו אותו.

עתוינו לא זעקו עד לב השמיים. הם הגיבו בצורה מאופקת, נימוסית, תרבותית, ורמוזו שבעצמם, אחרי ככלות הכל, זה הגיע לו. מה הוא בא לסכסך בין מדינות? אינו חוצפה היתה לו לנסות להציל את עצמו? מוטב כך, שישכב בקברו.

חבריה־הכנסת שלנו לא התעוררו למעשה גדול, לא אמפו חתימות לכינוס דהות של הכנסת, כדי להציל את הכבוד הלאומי, כדי להשפיע את דבר ניבחריו הציבור על המעשה שניעשה.

לא, שום דבר לא. סוף־סוף, מה הטעם? האיש מת. אי־אפשר לעזור לו. אם כך, למה להרעיש עולמות? מוטב לגות.

★ ★ ★

נחנו כחופש. יחי החופש הגדול. אנחנו מסתובבים על שפת־הים או בהרי צפת, מטיילים קצת בחוץ־לארץ, מתכווננים לחגים. העולם לא יתהפך. ראש־ממשלתנו מטייל לו בצפון הקריר, מחליף חיוכים עם הנשיא האיטלאנדי ששמו אגיר אסגירסון (איזה שם סימלי והולם את ראש־הממשלה שלנו דחקה!).

חברי הממשלה מסתובבים בעולם, חבריה־הכנסת הנכבדים נמצאים בחוץ־לארץ, בשליחות יות לאומיות חשובות, באולמות ממוזגים־האחיר של מרכזו האו"ם, או בחופים שטופי־השמש של פלורידה.

ראשי הציבור והפקידים הבכירים נמצאים בקונגרסים בינלאומיים חשובים, דואגים שישראל לא תקופח (כדרישת הערבים, ימה שמם!) בוועידה העולמית של תופסי־הכלבים או בכנס הבינלאומי של האסטרונומים, ובין ישיבה לישיבה (הוי, עבודה מפרכת!) הם מבליט קצת במעודני־הלילה, על החשבון. אחרי הכל, כבר לא ניתן לחזות בסטריפטינו הגון בארץ.

יחי החופש הגדול. החופש ממצפון. החופש מאחריות. החופש מן הכבוד הלאומי. החופש מן הצורך לדאוג לכל אותן מרים יפות ורימות שאנו מטיפים להן כשאר ימות השנה — צדק, וציונות, והומאניות, וצירי־ישראל, וזכויות־האדם, וריבונות, ועצמאות — כולן באותיות גדולות.

★ ★ ★

א, לא נקים אותו לתחייה. האיש מת. מת. שום דבר שנעשה לא ישפיע כבר עליי. לא נציל אותו.

אבל אולי נציל, לכל הפחות, את עצמנו?

אחרי זעזוע הנאצים אמרנו: כל הגרמנים אשמים. לא רק הממשלה, שציוותה על הפיתרון הסופי. לא רק אלפי האיכמנים למיניהם, שביצעו אותו.

כולם, עד האחרון שבהם. כי שתקו. כי השלימו. כי לא הרימו את קולם, אפילו במחיר סיכון חייהם.

והנה אנחנו — איננו שותקים? איננו משלימים? אנחנו אשר איננו נדרשים לחרף את נמשנו, ואף לא לסכן את עצמנו ביסורי מוחנה ריכוז?

אכן, התרגשנו כאשר בוצע מעשה־הנבלה. ייאמר זאת לזכותנו, אורחי ישראל — התרגשנו כפי קצת התרגשנו בכל ימי קיום המדינה. התרגשנו באופן ספונטאני. איש־איש בפני

